Radicalization Awareness Network
EX POST PAPER
RAN LOCAL - FRE
23-24 januari 2019
Rotterdam, Nederland
EX POST PAPER

Beheer op lokaal niveau van Rechtsextremisme

Samenvatting

Voor lokale autoriteiten kan het aanpakken van extreemrechts extremisme (FRE) zijn uitdagend: FRE verschilt van andere vormen van extremisme, en daar is een dunne lijn tussen legale en illegale organisaties. Maar het is cruciaal dat de EU-landen en lokale autoriteiten dit proberen te beheersen fenomeen, met het oog op de aanhoudende en toenemende gewelddadige en niet-gewelddadige FRE en gerelateerde haatdragende taal en racisme Europa. RAN LOCAL onderzocht hoe FRE op lokaal niveau moet worden aangepakt tijdens een bijeenkomst in Rotterdam (Nederland) op 23 en 24 januari 2019. In dit ex postdocument een samenvatting van de opgedane kennis en informatie en aanbevelingen over hoe om te gaan met FRE. Dit document is geschreven voor lokale en regionale P / CVE

coördinatoren.
Product van het RAN Centre of Excellence en de RAN LOKALE werkgroep. Geschreven door Nikki Sterkenburg, Yasmine Gssime en Marije Meines (RAN CoE).

Invoering

Waarom extreemrechts extremisme aanpakken op lokaal niveau

Extreem-rechts extremisme (FRE) wordt **vaak over** het **hoofd gezien** als het gaat om (lokale) preventie / bestrijding van geweld extremisme (P / CVE) strategieën (1). Maar in heel Europa, haattaal, racisme en gewelddadig en geweldloos FRE wint terrein (2). Dit bevordert een groeiende verwerping van politieke en democratische oplossingen voor grieven op nationaal niveau, die sociale vijandigheid en polarisatie voeden, en tot de escalatie van sterk gepolariseerde conflicten tussen extreem-rechtse extremisten en hun tegenstanders, en aanvallen op minderheden en vluchtelingen op lokaal niveau.

Omgaan met FRE is **een evenwichtsoefening,** vanwege de fijne scheidslijn tussen legale en illegale FRE-organisaties.
Repressieve tegenmaatregelen die de fundamentele liberale democratische beginselen in gevaar brengen (zoals vrijheid van meningsuiting, politieke vrijheid en / of het recht om te protesteren) mogelijk de deur openen naar algemene censuur en maak FRE nog harder en agressiever. Aan de andere kant kan een gebrek aan repressieve maatregelen dat wel zijn de opkomst van FRE-groepen vergemakkelijken (3).

Extreem rechts extremisme: vijf opvallende punten voor lokale autoriteiten
1) Definitie
FRE is een **verzamelterm voor radicaal en extreem rechts** en omvat een breed scala aan verschillende ideologieën die naast traditionele FRE-ideologieën bestaan (bijv. nationaal socialisme en fascisme). historisch

De belangrijkste ingrediënten van FRE zijn racisme, xenofobie, (ultra-) nationalisme, een antidemocratische of een anti-establishment
houding en een roep om een sterke staat (4), hoewel individuele FRE-ideologieën misschien niet al deze aspecten incorporeren
componenten.

(1) Abbas, T. (2017). Etniciteit en politiek in het contextualiseren van extreem-rechts en islamistisch extremisme. *Perspectieven op terrorisme* , *11* (3), 54-
61. Ontvangen van
http://eprints.lse.ac.uk/86974/1/Abbas_Ethnicity%20and%20politics%20in%20contextualising%20far%20right1.pdf

(2) Busby, M. (2018, 18 augustus). Groot-Brittannië is niet 'wakker geschud' tot extreemrechtse dreiging, aldus Ex-Counter-Terror Chief. *The Guardian* . Ontvangen
van https://www.theguardian.com/uk-news/2018/aug/18/former-counter-terrorism-chief-says-uk-has-not-woken-up-to-far-right-
bedreiging

King, E. (2017, 9 februari). Counter-Terror Chief: Extremist Groups on the Rise in East Germany. *POLITICO* . Opgehaald van
https://www.politico.eu/article/counter-terror-chief-extremist-groups-on-the-rise-in-east-germany

Astier, H. (2017, 5 april). Franse verkiezingen: Young alt-right making waves. *BBC News* . Opgehaald van
https://www.bbc.com/news/world-europe-39433483

(3) Ravndal, J., & Bjørgo, T. (2018). Onderzoek naar terrorisme van extreem rechts. Een overzicht van onderzoek in het verleden en heden.
Perspectieven op terrorisme , *12* (6) 5-22. (p.14). Opgehaald van
https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2018/issue-6/a1-ravndal-and-
bjorgo.pdf

(4) Mudde, C. (1996). The War of Words: definitie van de extreem rechtse partijfamilie. *West-Europese politiek* , *19* (2) 225-248. Ontvangen
van https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402389608425132

Carter, E. (2005). *Extreemrechts in West-Europa: succes of falen?* . Manchester: Manchester University Press. Ontvangen
van https://www.manchesterhive.com/view/9781847794420/9781847794420.xml

Onlangs heeft FRE-expert Tore Bjørgo, samen met Lars Erik Berntzen, **een nieuwe extreemrechtse typologie ontwikkeld**
op eigen onderzoek en op drie andere onderzoeken (5). Deze typologie wordt getoond in figuur 1 hieronder.

Figuur 1. Het model van Tore Bjørgo en Lars Erik Berntzen, beide van het Noorse Centrum voor Onderzoek naar Extremisme (C-REX). Ze baseerden dit model op
hun eigen onderzoek en op drie andere studies: Mudde's *De ideologie van extreem-rechts* , Berntzen's *De anti-islamitische beweging: extreemrechts en liberaal?*
en Teitelbaum's *Lions of the north: geluiden van een nieuw Noords, radicaal nationalisme.*

(5) Mudde, C. (2002). *De ideologie van extreem-rechts.* Manchester: Manchester University Press. Opgehaald van
https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/27085/ssoar-2002-mudde-the_ideology_of_the_extreme.pdf? sequentie = 1

Berntzen, LE (2018). *De anti-islamitische beweging: extreem rechts en liberaal ?.* Florence: Europees Universitair Instituut (proefschrift).
Opgehaald van http://cadmus.eui.eu/handle/1814/51864

Teitelbaum, B. (2017). *Lions of the North: Sounds of New Nordic Radical Nationalism.* Oxford: Oxford University Press. Ontvangen
van http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780190212599.001.0001/acprof-9780190212599

FRE-aanhangers verdedigen meestal hun recht om hun mening te uiten. RAN LOKALE deelnemers aan de vergadering
benadrukte dat **FRE attitudes, gedrag en spraak problematisch worden** wanneer ze oproepen tot een ernstige

beperking van burgerlijke vrijheden of burgerrechten van specifieke religieuze en / of etnische groepen.

2) Verschillende routes, verschillende motieven

Het is belangrijk **om onderscheid te maken tussen de routes van** extreemrechtse extremisten die ertoe leiden dat ze worden
actief in FRE. Onder elke FRE-formatie (6) komen verschillende routes overeen met verschillende motieven voor deelname
in FRE (hoewel activisten kunnen schakelen tussen routes). Deze routes worden getoond in figuur 2 hieronder.

Figuur 2. Deze typologie is gebaseerd op het werk van Bert Klandermans en Annette Linden, 'Revolutionairen, zwervers, bekeerlingen en complianten. Leven
geschiedenis van extreemrechtse activisten '. Meer recent heeft Nikki Sterkenburg (Universiteit Leiden) nieuwe elementen aan deze typologie toegevoegd.
(6) Linden, A., & Klandermans, B. (2007). Revolutionairen, Wanderers, Converts en Compliants. Levenshistories van extreem rechts
Activisten. *Journal of Contemporary Ethnography* , *36* (2) 184-201. Opgehaald van https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0891241606298824
Meer recent heeft Nikki Sterkenburg (Universiteit Leiden) nieuwe elementen aan deze typologie toegevoegd (PhD wordt naar verwachting afgerond door
eind 2019).

• **Revolutionairen** worden gestimuleerd door het gevoel van avontuur in veel FRE-activiteiten. Ze neigen ertoe actief te worden op een zeer jonge leeftijd (ie tussen de leeftijd van 12 en 16) in plaatselijke neo-nazi's of skinhead-groepen. Hun eerste betrokkenheid bij FRE zit vaak in de vorm van asociaal of provocerend gedrag zoals rellen, vandalisme en straatgevechten.

Revolutionairen

• **Zwervers** zoeken meestal ondersteuning. Ze hebben de neiging zichzelf als verlossers te zien het verdedigen van de mensen van 'de natie', en zij zijn ervan overtuigd dat migranten ontvangen voorkeursbehandeling. Leden van deze groep zijn het vaak al eerder geweest politiek actief op nationaal of lokaal niveau, en ze zijn gedesillusioneerd of teleurgesteld.

Wanderers

• **Bekeerlingen** worden gekenmerkt door sterke gevoelens van verlatenheid van hun regering. Ze zijn meestal opgevoed in achtergestelde omstandigheden noodzaken dagelijkse strijd. Leden van deze groep zullen hebben waargenomen en zijn geweest beïnvloed door het feit dat veel van hun hardwerkende, gezagsgetrouwe leeftijdsgenoten dat niet kunnen hun benarde omstandigheden overwinnen of materieel succes behalen.

Bekeerlingen

• **Conformisten spelen** vaak een actieve rol in de FRE-beweging zonder het te beseffen. Gemotiveerd door de wens om een vriend te plezieren of te steunen, zij deelnemen aan demonstraties of flyers verspreiden. Hoewel ze wel gevoelens hebben conformists ontevredenheid, ze zijn niet ideologisch aangedreven.

• **Loners worden** meestal online geradicaliseerd voordat ze gelijkgestemde mensen ontmoeten offline. Hun ideeën worden versterkt door alternatieve (online) media en interactie met gelijkgestemden (online **en** offline).

Loners

3) Vormen van extreemrechtse extremisme en veranderingen in het extreemrechtse extremistische landschap

Lokale autoriteiten die FRE proberen aan te pakken, kunnen verschillende voorstellingen van het fenomeen tegenkomen: het kan
in de vorm van een **ongeorganiseerd en los netwerk,** zonder een website, officiële ideologie, Facebook-pagina en / of
gestructureerd lidmaatschap. Dit kan het een uitdaging maken om FRE-recruiters te identificeren, omdat ze **mogelijk aanwezig zijn**

in diverse sociale formaties , bijv. neo-nazi-groepen, anti-immigranten of anti-islam protestgroepen, ultranationalistische groepen, studiegroepen, elitaire groepen, jeugdbendes, voetbalvandalisme groepen, (online) sociaal
media-uitingen, vriendengroepen en politieke partijen, of het kunnen alleenstaande wolven
zijn. Tijdens RAN LOCAL
bijeenkomst, werd opgemerkt dat werving ook plaatsvindt op graduate schools en universiteiten, in sportscholen en
scholen voor gemengde vechtsporten en op het gebied van online gamen.
Tore Bjørgo's presentatie namens de C-REX over **hoe FRE** in Noorwegen de afgelopen 30 jaar **is veranderd**
bood nuttige inzichten in de richting die het fenomeen in de toekomst kan aannemen (met de disclaimer dat dit is
niet noodzakelijk van toepassing op andere EU-landen). Volgens Bjørgo heeft de Noorse FRE-beweging
heeft **vier belangrijke veranderingen** ondergaan ; deze worden getoond in figuur 3 hieronder.
Figuur 3. Dit cijfer is gebaseerd op de presentatie door Tore Bjørgo, Noors Centrum voor Onderzoek over Extremisme (C-REX) bij het RAN
LOKALE bijeenkomst in Rotterdam (Nederland) op 23 en 24 januari 2019.
• In Noorwegen zijn racistische jeugdsubculturen verdwenen - dat zijn ze niet meer
aantrekkelijk voor tieners. Jongeren groeien op in een multiculturele samenleving
omgeving, waardoor ze minder xenofoob zijn. Het huidige FRE-landschap
bestaat voornamelijk uit volwassenen en ouderen; huidige preventiemaatregelen
echter zijn ontworpen met adolescenten in het achterhoofd en zijn niet relevant voor de leeftijd
groepen die nu actief zijn binnen FRE. Totale daling van FRE jeugdbewegingen

• Het meeste FRE-activisme is overgestapt van de straat naar sociale media en online
communities en forums, waar gelijkgestemde gebruikers en echokamers zijn
gemeengoed. Dit verlaagt de drempel voor deelname, maar biedt ook
minder mogelijkheden voor gewelddadige confrontaties met tegenstanders. Aan de andere kant, de
verschuiving naar internetactivisme vergroot de kansen voor FRE-activisten om deel te nemen
haatzaaien en bedreigingen via sociale media.

Verschuiving van straat
activisme naar internet
activisme (en terug
naar de straat)

• Dankzij sociale media en online communities en forums, meer FRE-groepen
worden merknamen. Geglobaliseerde FRE-bewegingen zijn niet nieuw, maar zij
winnen terrein en groeien sneller. Bijvoorbeeld de soldaten van Odin, de
Patriottische Europeanen tegen de islamisering van het Westen (Pegida) en
verschillende andere nationalistische verdedigingsbazen in veel landen mobiliseren meer
snel en op een bredere basis dan traditionele nationalistische bewegingen. In deze
transnationale diffusie spelen de nieuwsmedia een grote rol.
Globalisering en
transnationale
verspreiding en
verspreiding

• In het verleden werd de vermeende bedreiging voor de Noorse natie beschreven als
'immigranten met een buitenlandse cultuur', of 'joden'. Bewegingen die dit hebben gebruikt
het verhaal was politiek marginaal. De huidige dreiging wordt beschouwd als te zijn
'Islam'. Hoewel het label van FRE niet van toepassing is op alle anti-islamactivisten,
FRE-retoriek is politiek veel meer mainstream geworden, en de
grenzen voor geaccepteerd mandaat voor moslims zijn verschoven.
Islam als het nieuwe hoofd vijand

4) Online aanwezigheid

De online aanwezigheid van de FRE-beweging is toegenomen en de berichten worden breder publiek (7). FRE-berichten die online worden verspreid, kunnen worden geïdentificeerd als haatzaaiende uitingen, hoewel dat vaak het geval is **veel geavanceerder** . Gerechtvaardigde grieven en emotioneel geladen onderwerpen worden gekaapt en teruggebracht tot versimpelde politieke eisen en oplossingen. Tegen deze achtergrond werden FRE-berichten online verspreid helpen bij het bevorderen van een gevoel van verbondenheid en identiteit, waarbij FRE wordt voorgesteld als een redelijk alternatief dat zich voor inzet ondersteuning (8).

Deze lossere **online communities vervangen traditionele FRE-organisaties** ; ze recruteren een jongere generatie die minder verbonden is met een bepaalde beweging. Deze jonge online rekruten ondersteunen groepen gebaseerd op een affiniteit met bepaalde meningen uitgedrukt in groepsberichten of met een enkel probleem naar voren gebracht door de groep. Deze communities zijn ook nuttig voor FRE wanneer de supporters demonstranten hiervoor mobiliseren spontane demonstraties **en** geplande evenementen .Een andere online strategie is het creëren van FRE social media- **accounts om berichten te verspreiden die verschijnen neutraal en zijn feitelijk niet waar** , bijv. bij het melden van misdrijven en het veronderstelde ras of religieus achtergrond van daders. Hoewel de berichten zelf geen bedreiging vormen voor geweld, is de selectie van onderwerpen en een groot aantal getoonde gelijkaardige berichten cultiveren een atmosfeer waar VRE retoriek is bevorderd en bevorderd. Recent onderzoek geeft aan dat sociale media ook kunnen werken als **een propagatiemechanisme** tussen online haat spraak en echte geweldsmisdrijven (9) en dat alleenstaanden terroristen worden beïnvloed door online activiteiten van bestaande bewegingen (10).

(7) Lowles, N., & en Collins, M. (2018). 'Rechtse terreurdreiging net zo hoog als altijd'. *De staat van haat 2018. HOOP niet haten, 35* . Januari-februari 2018. opgehaald van https://www.hopenothate.org.uk/wp-content/uploads/2018/03/State-of-Hate-2018.pdf

Bundesamt für Vergassungsschuts. (2013). *Rechtsextremisten en hun aanwezigheid op internet* , Berlijn, Ministerie van Binnenlandse Zaken. Ontvangen van https://www.verfassungsschutz.de/embed/publication-2013-08-right-wing-extremists-and-their-internet-presence.pdf

Caiani, M., & Parenti, L. (2011). De Spaanse extreem-rechts en het internet. *Análise Social, 46* (201), 719-740. Opgehaald van http://www.jstor.org/stable/41494870

Algemene inlichtingen- en veiligheidsdienst. (2018). *Rechts-extremisme in Nederland. Een fenomeen in flux* . Den Haag: Ministery van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Opgehaald van https://english.aivd.nl/publications/publications/2018/11/01/publication-aivd-rechts-extremisme-in-the-Nederland-a-fenomeen in flux

(8) Simpson, PA, & Duxies, H. (2015). *Digital Media Strategies van uiterst rechts in Europa en de Verenigde Staten,* Lanham: Lexington Boeken.

(9) Een recente studie over meer dan 3 300 anti-vluchtelingenaanvallen toonde aan dat Duitse steden met een zwaarder Facebookgebruik meer anti-vluchtelingen aanvallen.

Müller, K., & Schwarz, C. (2018). *Fanning of Hate. Sociale media en haatmisdaad.* Warwick: University of Warwick (Working Paper Series, No 373). Opgehaald van https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/research/centres/cage/manage/publications/373-2018_schwarz.pdf

(10) Kaplan, J., Lööw, H., & Malkki, L. (2014). Inleiding tot het speciale nummer over eenzame wolf en autonoom celterrorisme. *Terrorisme en politiek geweld* , *26* (1), 1-12. Opgehaald van https://www.researchgate.net/publication/263241403_Introduction_to_the_Special_Issue_on_Lone_Wolf_and_Autonomous_Cell_Terrorisme

Berntzen, LE en Sandberg, S. (2014). De collectieve aard van Lone Wolf Terrorism: Anders Behring Breivik en de Anti-islamitische

Sociale beweging. *Terrorisme en politiek geweld* , *26* (5), 759-779. Opgehaald van
https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2013.767245

5) Transnationale netwerken en de opkomst van het alt-recht

FRE-bewegingen gebruiken het internet om **virtuele FRE-gemeenschappen** van gelijkgestemden te creëren (11).
Groepen zoals de Soldiers of Odin en Pegida bestaan in verschillende EU-lidstaten. Transnationale neonazigroepen
zoals de Racial Volunteer Force en Combat 18 komen regelmatig samen met mensen die vergelijkbare geloofssystemen hebben
in het buitenland, om een coalitie op te bouwen ter verdediging van de blanke suprematie. Zelfs in gevallen zonder een gedeeld 'merk',
leiders van lokale of nationale FRE-formaties zullen nationale of lokale activiteiten opschorten en ideeën uitwisselen en
informatie over ideologie en strategie met FRE-formaties in andere landen (12). Tegelijkertijd is dat zo ook een **transnationale stroom van informatie en consensusvorming** tussen Amerikaanse alt-rechtse groepen en hun Europese tegenhangers (13). De ondubbelzinnige ideologie van het alt-recht wordt vaak gekenmerkt door een verwerping van de liberale democratie en een sterke voorspraak van racisme ('wetenschappelijk racisme') en antisemitisme (14).

Hoe is FRE anders dan andere vormen van extremisme?

Net als andere vormen van radicalisering vindt FRE-radicalisering plaats op het snijvlak van een machtiging omgeving en een persoonlijk traject, waarbij het proces wordt geactiveerd door persoonlijke ervaringen, verwantschap,
vriendschap, groepsdynamiek en socialisatie (15).
Deelnemers aan de RAN LOCAL-bijeenkomst bespraken waarom FRE beter kan worden aangepakt met **een andere aanpak** aan die gebruikt voor andere vormen van extremisme.

FRE lijkt **in andere omstandigheden te ontstaan** dan bijvoorbeeld islamistisch extremisme (IE). Hoewel beide stammen
van een zoektocht naar identiteit en verbondenheid, wordt IE deels georkestreerd door organisaties en netwerken in het buitenland, en
wordt gevoed door voortdurende gewapende conflicten. Terwijl het verhaal over IE vrij duidelijk en breed wordt afgewezen
communities, berichten van FRE bevinden zich **net binnen het reguliere discours** (16). FRE eigent zich toe

(11) Caiani, M., & Parenti, L. (2013). *Europese en Amerikaanse extreemrechtse groepen en internet* . Londen: Routledge. Ontvangen
van https://www.taylorfrancis.com/books/9781409409618
Caiani, M. en Kröll, P. (2015). De transnationalisering van extreem-rechts en het gebruik van internet. *International Journal of*
Comparative & Applied Criminal Justice , *39* (4), 331-351. Opgehaald van
https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01924036.2014.973050?src=recsys&journalCode=rcac20
Mammone, A., Godin, E., & Jenkins, B. (Eds.) (2013). *Rassen van Rechts-Extremisme in Europa* , Londen: Routledge. Ontvangen
van https://www.taylorfrancis.com/books/9781136167515
(12) Zie bijvoorbeeld: Macklin, G. (2013). Transnationale netwerken aan de rechterkant: de zaak van Groot-Brittannië en Duitsland. *westen*
Europese politiek , *36* (1), 176-198. Opgehaald
van https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402382.2013.742756
(13) Applebaum, A., (2019, 13 januari). De anti-Europeanen hebben een plan om de Europese Unie te verlammen. *The Washington Post* .
Opgehaald van https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/the-anti-europeans-have-a-plan-for-crippling-the-
europese-unie / 2019/01/13 / d8af6ab0-15ed-11e9-b6ad-9cfd62dbb0a8_story.html? utm_term = .02ff34a00332
Gabbam, A. (2016, 21 november). Hitler salueert en wit suprematisch: een weekend met het 'alt-recht'. *The Guardian* . Ontvangen

van https://www.theguardian.com/world/2016/nov/21/alt-right-conference-richard-spencer-white-nationalists
(14) Main, TJ (2018). *De opkomst van de Alt-Right* . Washington: Brookings Institution Press. Opgehaald van https://www.brookings.edu/book/the-rise-of-the-alt-right/
(15) Deskundigengroep inzake gewelddadige radicalisering. (2008). *Radicaliseringsprocessen die leiden tot daden van terrorisme* . Europese Commissie. Opgehaald van http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20080500_cscp_report_vries.pdf
(16) Kundnani, A. (2012). *Blinde vlek? Beveiligingsverhalen en extreem rechts geweld in Europa* . Den Haag: Internationaal Centrum voor Terreurbestrijding (onderzoekspaper). Opgehaald van https://www.icct.nl/download/file/ICCT-Kundnani-Blind-Spot-June-2012.pdf

nationale symbolen die onschadelijk lijken, waardoor ze worden omgezet in politieke en nationalistische uitspraken in de FRE context (bijv. met behulp van nationale vlaggen).

In sommige landen is **FRE politiek vertegenwoordigd** op nationaal en lokaal niveau (17). De opkomst van nationalistische partijen
beïnvloedt het publieke debat, het beleid en sociale normen. Vanwege het verkiezingssucces van nationalistische partijen,
andere politieke partijen schrikken niet terug voor dezelfde onderwerpen, gebruik makend van vaste taal (18). Gedurende
verkiezingen, onderwerpen zoals immigratiebeleid, integratie en gepercipieerde 'islamisering' worden vaak aangepakt
vaker dan economische onderwerpen (19). Daarbij houdt het politieke gesprek zich bezig met het discours van FRE - iets dat niet zou gebeuren met IE-redevoering.

Aanbevelingen voor lokale P / CVE-coördinatoren

• **Lokale autoriteiten kunnen een sleutelrol spelen** bij het voorkomen en bestrijden van gewelddadige FRE, omdat erkenning,
ruimdenkendheid en dialoog kunnen effectiever zijn dan uitsluiting, publieke repressie of agressieve confrontatie.

• **FRE attitudes, gedrag en spraak zijn problematisch** als ze de ernstige beperking van burgerlijke vrijheden of burgerrechten van specifieke religieuze en / of etnische groepen.
• Wanneer het om FRE gaat, is het vaak moeilijk om **sleutelpersonen** te vinden die informatie kunnen verstrekken aan de lokale autoriteiten autoriteiten en help ze het lokale FRE-landschap in kaart te brengen en te navigeren. Daarom is het belangrijk **om nieuwe contacten leggen** met actoren op sleutelposities, zodat de lokale overheid meer leert over FRE-gerelateerde groepen, **leid eerstelijnsbeoefenaars en andere actoren op** en bouw multi- agency
samenwerking. Lokale autoriteiten, wetshandhavingsinstanties en openbare aanklagers moeten overeenstemming bereiken over hoe om te gaan met FRE en dienovereenkomstig actie te ondernemen.

• Om ervoor te zorgen dat de FRE-agenda de publieke opinie niet manipuleert, moeten lokale autoriteiten zich **ontwikkelen**
een actieve communicatiestrategie gericht op een breder publiek (zowel online als offline) om te verhogen
bewustzijn van waarom ze ingrijpen en wat er op het spel staat - dit omvat het blootleggen van de FRE-agenda
en zijn bedoelingen. Het is belangrijk om toegankelijke taal te gebruiken zonder toevlucht te nemen tot een populistische benadering.
• Lokale autoriteiten kunnen vooruitlopen op de FRE-strategie van het kapen en manipuleren van gerechtvaardigde grieven
(bijv. gerelateerd aan huisvesting en werkloosheid) **door de onderliggende oorzaken van deze grieven aan te pakken** . Zelfs
als deze problemen niet kunnen worden opgelost, kan het starten van een dialoog over deze kwesties het monopolie voor FRE verbreken
kunnen profiteren van deze belangrijke punten van zorg.

(17) Europa en het nationalisme: een gids per land. (2018, 10 september). *BBC News* . Opgehaald van
https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006
(18) Pellikaan, H., de Lange, SL, & van der Meer, TW (2018). Het centrum houdt niet vast: coalitiepolitiek en verandering van partijensysteem
in Nederland, 2002-12. *Regering en oppositie* , *53* (2), 231-255. Opgehaald van
https://www.cambridge.org/core/journals/government-and-opposition/article/centre-does-not-hold-coalition-politics-and-party-
system-change-in-the-Nederland-200212 / 7ACFCBF820AC9839B6C8BEEF42953210
Mudde, C. (2007). *Populistische radicale juiste partijen in Europa.* Cambridge: Cambridge University Press. Opgehaald van
https://www.google.co.uk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwi8_MaV4czgAhXKyKQKHWhrB8cQFjABeg
QICBAC & url = http% 3A% 2F% 2Fwww.pacedifesa.org% 2Fpublic% 2Fdocuments% 2FCas% 2520Mudde% 2520Populist% 2520Radical% 25
20Right% 2520Parties% 2520in% 2520Europe% 2520% 25202007.pdf & usg = AOvVaw375xkmIR68b9y0qEYDaGMU
(19) Goodwin, MJ (2011). *Nieuw Brits fascisme, opkomst van de Britse nationale partij* . New York: Routledge (pp. 29-30, pp. 323-325).
Opgehaald van https://www.taylorfrancis.com/books/9781136665912
Norris, P. (2005). *Radicaal recht: kiezers en partijen op de electorale markt* . Cambridge: Cambridge University Press (p.4). Ontvangen
van https://www.cambridge.org/core/books/radical-right/BAF243A4A4761F35954CD075EE5C8876

• Het is ook cruciaal dat FRE-gerelateerde **criminele schendingen worden gekwalificeerd** als haatmisdrijven of ideologisch aangedreven
geweld. Ze moeten niet worden gebagatelliseerd als 'incidenten' of 'provocerend gedrag'. Hoewel het politie heeft misschien onvoldoende capaciteit, het is van vitaal belang om de inspanningen op te voeren om deze gevallen op te lossen. Slachtoffers van haatmisdrijven **moeten dat steun ontvangen** om werving van andere extremistische groepen te voorkomen. Reclassering moet mogelijkheden zoeken **om daders van haatmisdrijven in contact te brengen met minderheden** , om dit te voorkomen
en / of de processen van ontmenselijking, marginalisatie en discriminatie omkeren.
• Lokale overheden kunnen mogelijk profiteren van partners die hen kunnen ondersteunen bij **online monitoring** -
de online aanwezigheid van FRE weegt immers vaak zwaarder dan zijn offline aanwezigheid. Veel informatie
kan worden verzameld uit open bronnen.
• Om de vorming van verdeeldheid en polariserende omgevingen te voorkomen die gewelddadige radicalisering bevorderen, is dat zo
belangrijk om de sociale disconnectie aan te pakken die veel burgers in moderne tijden voelen. Er is behoefte aan
goed geïnformeerd, open debat met de overheid over de rechten en plichten van een burger. De **concepten van participatie** kunnen worden gebruikt om burgers te stimuleren deel te nemen aan lokale besluitvorming,
terwijl het **creëren van** gratis toegankelijke **ruimtes** (bijvoorbeeld een gratis bibliotheek) hen kan aanmoedigen om elkaar te ontmoeten
en socialiseer.
• Empowerment van jongeren met de **vaardigheden die nodig zijn om nepnieuws te identificeren,** kan effectiever zijn dan
het creëren van een tegenbeeld van het extremistische verhaal

(vertaling uit het engels met google translate)

EX POST PAPER

Local-level management of far-right extremism

Summary

For local authorities, tackling far-right extremism (FRE) can be challenging: FRE differs from other forms of extremism, and there is a fine line between legal and illegal organisations. But it is crucial that EU countries and local authorities work to contain this phenomenon, in view of the ongoing and increasing violent and non-violent FRE and related hate speech and racism across Europe.

RAN LOCAL looked into how to deal with FRE on a local level during a meeting held in Rotterdam (Netherlands) on 23 and 24 January 2019. In this ex post paper a summary of the knowledge and information gained and recommendations of how to deal with FRE. This paper is written for local and regional P/CVE coordinators.

Product of the RAN Centre of Excellence and the RAN LOCAL working group. Authored by Nikki Sterkenburg, Yasmine Gssime and Marije Meines (RAN CoE).

Introduction

Why tackle far-right extremism at local level

Far-right extremism (FRE) is **often overlooked** when it comes to (local) prevention/countering of violent extremism (P/CVE) strategies ([1]). But throughout Europe, hate speech, racism, and violent and non-violent FRE are gaining ground ([2]). This is fostering a growing repudiation of political and democratic solutions for grievances at national level, fuelling societal hostility and polarisation, and could lead to the escalation of highly polarised conflicts between far-right extremists and their opponents, and attacks on minorities and refugees at local level.

Dealing with FRE is **a balancing act,** because of the fine line between legal and illegal FRE organisations. Repressive countermeasures that compromise core liberal democratic principles (such as freedom of expression, political freedom and/or the right to protest) might open the door to blanket censorship and make FRE even more persistent and aggressive. On the other hand, a lack of repressive measures might facilitate the emergence of FRE groups ([3]).

Far-right extremism: five salient points for local authorities

1) Definition

FRE is a **collective term for the radical and extreme right,** and it encompasses a diverse range of different ideologies that coexist with more traditional FRE ideologies (e.g. national socialism and fascism). Historical key ingredients of FRE are racism, xenophobia, (ultra-)nationalism, an anti-democratic or anti-establishment stance and a call for a strong state ([4]), although individual FRE ideologies may not incorporate all these components.

([1]) Abbas, T. (2017). Ethnicity and politics in contextualizing far right and Islamist extremism. *Perspectives on Terrorism*, *11*(3), 54-61. Retrieved from http://eprints.lse.ac.uk/86974/1/Abbas_Ethnicity%20and%20politics%20in%20contextualising%20far%20right1.pdf

([2]) Busby, M. (2018, August 18). UK Has Not 'woken up' to Far-Right Threat, Says Ex-Counter-Terror Chief. *The Guardian*. Retrieved from https://www.theguardian.com/uk-news/2018/aug/18/former-counter-terrorism-chief-says-uk-has-not-woken-up-to-far-right-threat
King, E. (2017, February 9). Counter-Terror Chief: Extremist Groups on the Rise in East Germany. *POLITICO*. Retrieved from https://www.politico.eu/article/counter-terror-chief-extremist-groups-on-the-rise-in-east-germany
Astier, H. (2017, April 5). French election: Young alt-right making waves. *BBC News*. Retrieved from https://www.bbc.com/news/world-europe-39433483

([3]) Ravndal, J., & Bjørgo, T. (2018). Investigating Terrorism from the Extreme Right. A Review of Past and Present Research. *Perspectives on Terrorism*, *12*(6) 5-22. (p. 14). Retrieved from https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2018/issue-6/a1-ravndal-and-bjorgo.pdf

([4]) Mudde, C. (1996). The War of Words: Defining the Extreme Right Party Family. *West European Politics*, *19*(2) 225-248. Retrieved from https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402389608425132
Carter, E. (2005). *The Extreme Right in Western Europe: Success or failure?*. Manchester: Manchester University Press. Retrieved from https://www.manchesterhive.com/view/9781847794420/9781847794420.xml

Recently, FRE expert Tore Bjørgo, together with Lars Erik Berntzen developed **a new far-right typology,** based on their own research and on three other studies ([5]). This typology is shown in Figure 1, below.

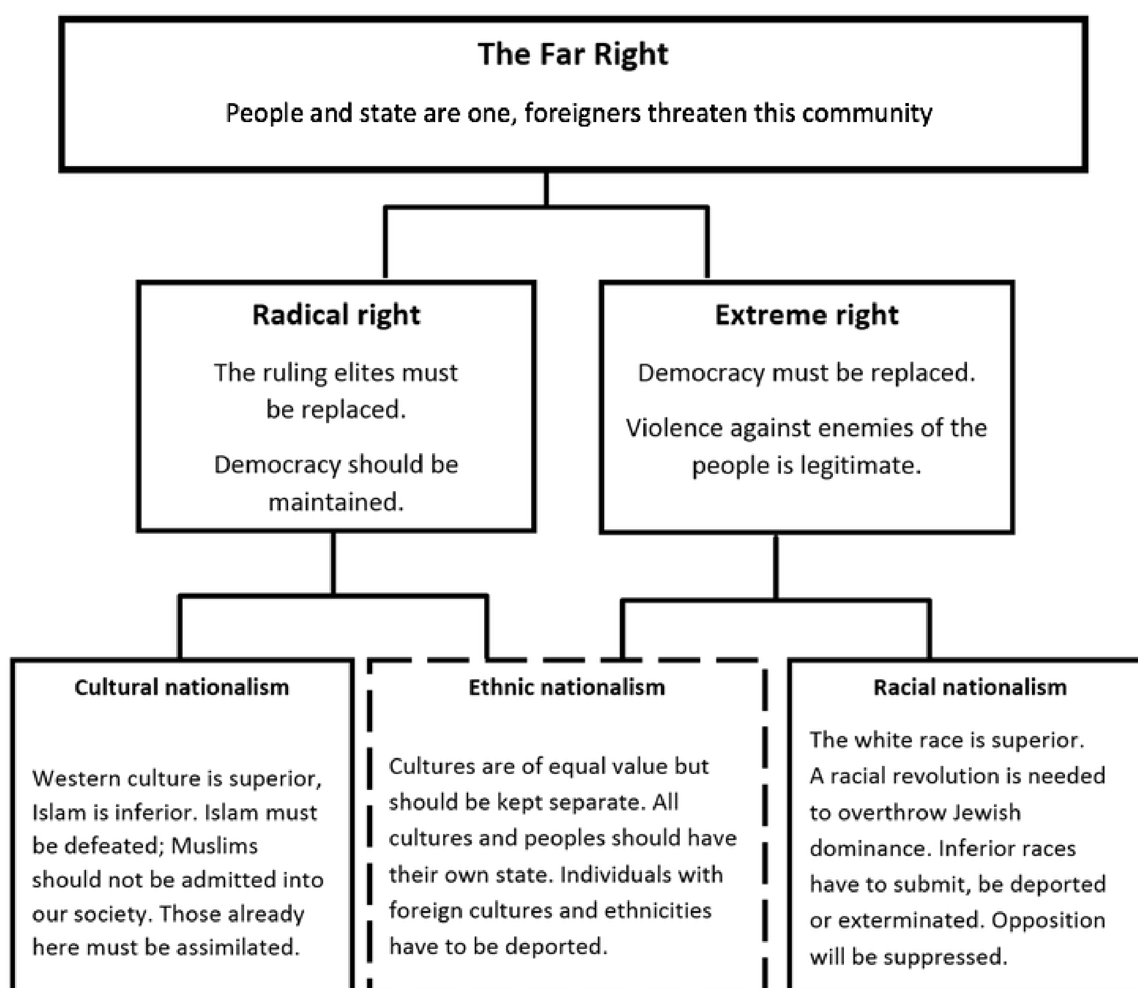

Figure 1. Tore Bjørgo and Lars Erik Berntzen's model, both from the Norwegian Center for Research on Extremism (C-REX). They based this model on their own research and on three other studies: Mudde's *The ideology of the extreme right*, Berntzen's *The anti-Islamic movement: far right and liberal?* and Teitelbaum's *Lions of the north: sounds of new Nordic radical nationalism.*

([5]) Mudde, C. (2002). *The ideology of the extreme right.* Manchester: Manchester University Press. Retrieved from https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/27085/ssoar-2002-mudde-the_ideology_of_the_extreme.pdf?sequence=1
Berntzen, L. E. (2018). *The Anti-Islamic Movement: Far Right and Liberal?.* Florence: European University Institute (PhD thesis). Retrieved from http://cadmus.eui.eu/handle/1814/51864
Teitelbaum, B. (2017). *Lions of the North: Sounds of New Nordic Radical Nationalism.* Oxford: Oxford University Press. Retrieved from http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780190212599.001.0001/acprof-9780190212599

FRE supporters typically defend their right to express their opinions. RAN LOCAL meeting participants stressed that **FRE attitudes, behaviour and speech become problematic** when they call for a severe restriction of civil liberties or civil rights of specific religious and/or ethnic groups.

2) Different routes, different motives

It is important **to differentiate between the routes** far-right extremists take that lead to them becoming active in FRE. Under each FRE formation ([6]), different routes correspond to different motives for participation in FRE (although activists can switch between routes). These routes are shown in Figure 2, below.

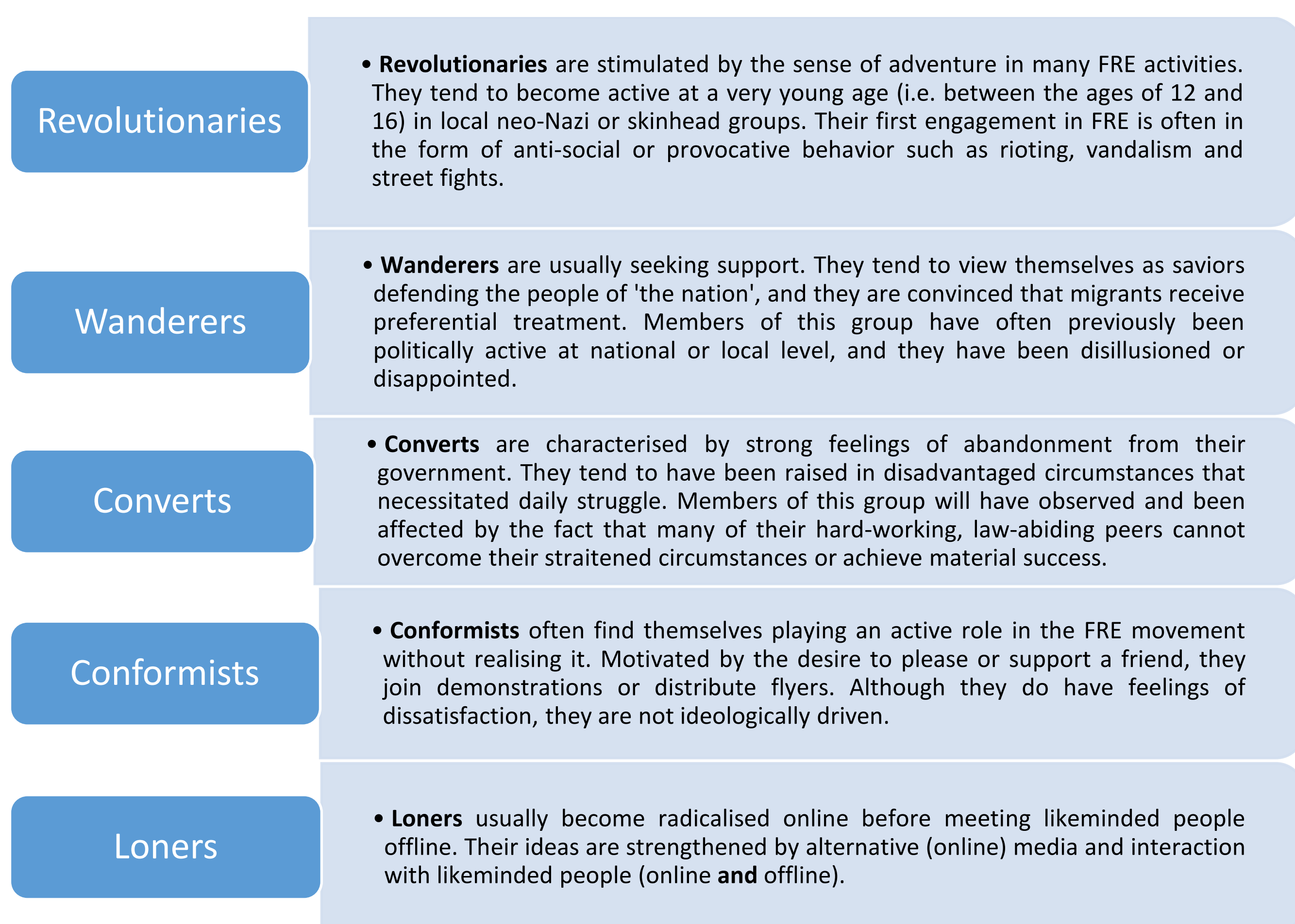

Figure 2. This typology is based on the work of Bert Klandermans and Annette Linden, 'Revolutionaries, wanderers, converts and compliants. Life histories of extreme right activists'. More recently, Nikki Sterkenburg (Leiden University) has added new elements to this typology.

([6]) Linden, A., & Klandermans, B. (2007). Revolutionaries, Wanderers, Converts and Compliants. Life Histories of Extreme Right Activists. *Journal of Contemporary Ethnography*, *36*(2) 184-201. Retrieved from https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0891241606298824
More recently, Nikki Sterkenburg (Leiden University) has added new elements to this typology (PhD expected to be completed by the end of 2019).

3) Forms of far-right extremism and changes in the far-right extremist landscape

Local authorities seeking to tackle FRE may encounter different representations of the phenomenon: it may take the form of a **disorganised and loose network,** lacking a website, official ideology, Facebook page and/or structured membership. This can make it challenging to identify FRE recruiters, because they **may be present in diverse social formations**, e.g. neo-Nazi groups, anti-immigrant or anti-Islam protest groups, ultranationalist groups, study groups, elitist groups, youth gangs, football hooliganism groups, (online) social media outlets, friend groups and political parties, or they may be lone wolves. During the RAN LOCAL meeting, it was noted that recruitment also takes place at graduate schools and universities, in gyms and schools for mixed martial arts, and in the field of online gaming.

Tore Bjørgo's presentation on behalf of the C-REX on **how FRE has changed** in Norway over the past 30 years offered useful insights into the direction the phenomenon may take in future (with the disclaimer that this is not necessarily applicable to other EU countries). According to Bjørgo, the Norwegian FRE movement has undergone **four key changes**; these are shown in Figure 3, below.

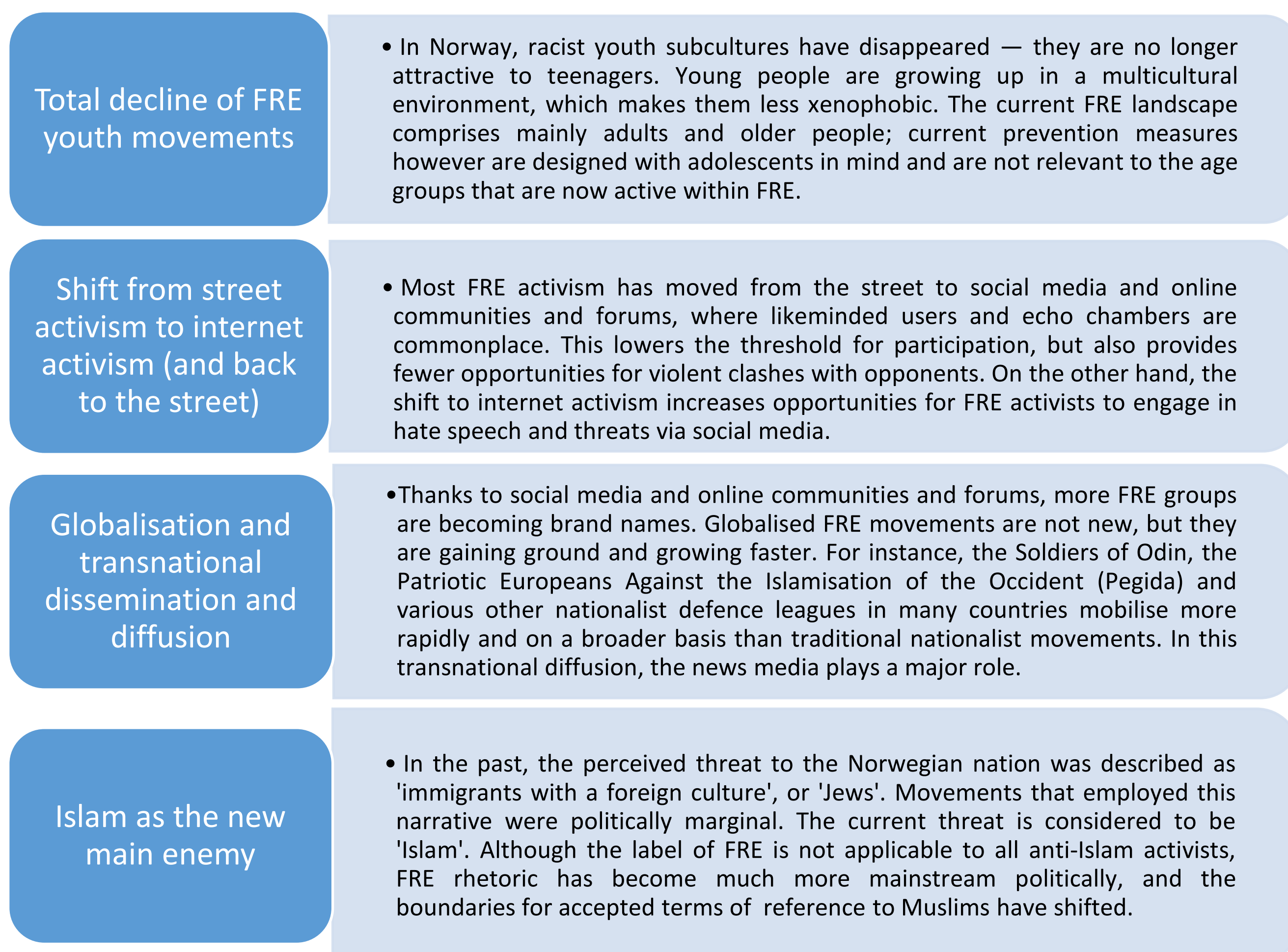

Figure 3. This figure is based on the presentation by Tore Bjørgo, Norwegian Center for Research on Extremism (C-REX) at the RAN LOCAL meeting in Rotterdam (Netherlands) on 23 and 24 January 2019.

4) Online presence

The online presence of the FRE movement has increased, and its messages are reaching a broader audience ([7]). FRE messages disseminated online might be identified as hate speech, although they are often **much more sophisticated**. Justified grievances and emotionally charged topics are hijacked and reduced to oversimplified political demands and solutions. Against this backdrop, FRE messages disseminated online help foster a sense of belonging and identity, where FRE is represented as a reasonable alternative vying for support ([8]).

These looser **online communities are replacing traditional FRE organisations**; they are recruiting a younger generation that is less affiliated to one particular movement. These young online recruits support groups based on an affinity with particular opinions expressed in group messages or with a single issue put forward by the group. These communities are also useful for FRE when its supporters are mobilising protesters for spontaneous demonstrations **and** scheduled events.

Another online strategy is the creation of FRE social media **accounts to disseminate messages that appear neutral and are not factually untrue**, e.g. when reporting on crime and the presumed racial or religious background of perpetrators. Whilst the messages themselves pose no threat of violence, the selection of displayed topics and large number of similar messages cultivate an atmosphere where FRE rhetoric is fostered and promoted.

Recent research indicates that social media can also act as **a propagation mechanism** between online hate speech and real-life violent crime ([9]) and that lone actor terrorists are influenced by online activities of existing movements ([10]).

([7]) Lowles, N., & and Collins, M. (2018). 'Right-wing terror threat as high as ever'. *The state of hate 2018. HOPE not hate, 35*. January-February 2018. Retrieved from https://www.hopenothate.org.uk/wp-content/uploads/2018/03/State-of-Hate-2018.pdf
Bundesamt für Vergassungsschuts. (2013). *Right-wing extremists and their internet presence*, Berlin, Ministry of Interior. Retrieved from https://www.verfassungsschutz.de/embed/publication-2013-08-right-wing-extremists-and-their-internet-presence.pdf
Caiani, M., & Parenti, L. (2011). The Spanish extreme right and the Internet. *Análise Social, 46*(201), 719-740. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/41494870
General Intelligence and Security Service. (2018). *Right-extremism in the Netherlands. A phenomenon in flux*. The Hague: Ministery of Interior and Kingdom Relations. Retrieved from https://english.aivd.nl/publications/publications/2018/11/01/publication-aivd-right-wing-extremism-in-the-netherlands-a-phenomenon-in-flux

([8]) Simpson, P.A., & Duxies, H. (2015). *Digital Media Strategies of the Far Right in Europe and the United States,* Lanham: Lexington Books.

([9]) A recent study on more than 3 300 anti-refugee attacks showed that German towns with heavier Facebook usage saw more anti-refugee attacks.
Müller, K., & Schwarz, C. (2018). *Fanning the Flames of Hate. Social Media and Hate Crime.* Warwick: University of Warwick (Working Paper Series, No 373). Retrieved from https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/research/centres/cage/manage/publications/373-2018_schwarz.pdf

([10]) Kaplan, J., Lööw, H., & Malkki, L. (2014). Introduction to the Special Issue on Lone Wolf and Autonomous Cell Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, *26*(1), 1-12. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/263241403_Introduction_to_the_Special_Issue_on_Lone_Wolf_and_Autonomous_Cell_Terrorism
Berntzen, L. E. and Sandberg, S. (2014). The Collective Nature of Lone Wolf Terrorism: Anders Behring Breivik and the Anti-Islamic Social Movement. *Terrorism and Political Violence*, *26*(5), 759-779. Retrieved from https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2013.767245

5) Transnational networks and the rise of the alt-right

FRE movements are utilising the internet to create **virtual FRE communities** of likeminded individuals ([11]). Groups like the Soldiers of Odin and Pegida exist in various EU Member States. Transnational neo-Nazi groups like the Racial Volunteer Force and Combat 18 routinely meet with people holding similar belief systems from abroad, in order to build a coalition in defence of white supremacy. Even in cases without a shared 'brand', leaders of local or national FRE formations will suspend national or local activity and exchange ideas and information on ideology and strategy with FRE formations in other countries ([12]). At the same time, there is also a **transnational flow of information and consensus-building** between American alt-right groups and their European counterparts ([13]). The unambiguous ideology of the alt-right is often characterised by a rejection of liberal democracy and a strong advocacy of racialism ('scientific racism') and anti-Semitism ([14]).

How is FRE different from other forms of extremism?

Just like other forms of radicalisation, FRE radicalisation takes place at the intersection of an enabling environment and a personal trajectory, where the process is triggered by personal experiences, kinship, friendship, group dynamics and socialisation ([15]).

Participants in the RAN LOCAL meeting discussed why FRE might be better tackled with **a different approach** to that used for other forms of extremism.

FRE seems **to originate in different conditions** than, for instance, Islamist extremism (IE). Although both stem from a search for identity and belonging, IE is partly orchestrated by organisations and networks abroad, and is fuelled by ongoing armed conflicts. While the IE narrative is quite clearly and broadly rejected within communities, messages of FRE are located **just within the mainstream discourse** ([16]). FRE appropriates

---

([11]) Caiani, M., & Parenti, L. (2013). *European and American Extreme Right Groups and the Internet*. London: Routledge. Retrieved from https://www.taylorfrancis.com/books/9781409409618
Caiani, M. and Kröll, P. (2015). The transnationalization of the extreme right and the use of the Internet. *International Journal of Comparative & Applied Criminal Justice*, *39*(4), 331-351. Retrieved from https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01924036.2014.973050?src=recsys&journalCode=rcac20
Mammone, A., Godin, E., & Jenkins, B. (Eds.) (2013). *Varieties of Right-Wing Extremism in Europe*, London: Routledge. Retrieved from https://www.taylorfrancis.com/books/9781136167515
([12]) For example, see: Macklin, G. (2013). Transnational Networking on the Far Right: The Case of Britain and Germany. *West European Politics*, *36*(1), 176-198. Retrieved from https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402382.2013.742756
([13]) Applebaum, A., (2019, January 13). The anti-Europeans have a plan for crippling the European Union. *The Washington Post*. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/the-anti-europeans-have-a-plan-for-crippling-the-european-union/2019/01/13/d8af6ab0-15ed-11e9-b6ad-9cfd62dbb0a8_story.html?utm_term=.02ff34a00332
Gabbam, A. (2016, November 21). Hitler salutes and white supremacism: a weekend with the 'alt-right'. *The Guardian*. Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2016/nov/21/alt-right-conference-richard-spencer-white-nationalists
([14]) Main, T.J. (2018). *The Rise of the Alt-Right*. Washington: Brookings Institution Press. Retrieved from https://www.brookings.edu/book/the-rise-of-the-alt-right/
([15]) Expert Group on Violent Radicalisation. (2008). *Radicalisation Processes Leading to Acts of Terrorism*. European Commission. Retrieved from http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20080500_cscp_report_vries.pdf
([16]) Kundnani, A. (2012). *Blind Spot? Security Narratives and Far-Right Violence in Europe*. The Hague: International Centre for Counter-Terrorism (Research Paper). Retrieved from https://www.icct.nl/download/file/ICCT-Kundnani-Blind-Spot-June-2012.pdf

national symbols that appear harmless, shaping them into political and nationalist statements in the FRE context (e.g. using national flags).

In some countries, **FRE is politically represented** at national and local level ([17]). The rise of nationalist parties influences public debate, policy and social norms. Because of the electoral success of nationalist parties, other political parties do not shy away from engaging in the same topics, using firm language ([18]). During elections, topics such as immigration policy, integration and perceived 'Islamisation' are often addressed more frequently than economic topics ([19]). In so doing, the political conversation engages in the discourse of FRE — something that would not happen with IE discourse.

Recommendations for local P/CVE coordinators

- **Local authorities can play a key role** in preventing and countering violent FRE, because recognition, open-mindedness and dialogue might be more effective than exclusion, public repression or aggressive confrontation.
- **FRE attitudes, behaviour and speech are problematic** when they support the severe restriction of civil liberties or civil rights of specific religious and/or ethnic groups.
- When dealing with FRE, it is often difficult to find **key persons** who can provide information to local authorities and help them map and navigate the local FRE landscape. Therefore, it is important **to make new connections** with actors in key positions, so as to allow local government to learn more about FRE-related groups, **educate first-line practitioners and other actors** and build multi-agency cooperation. Local authorities, law enforcement and prosecutors must reach an agreement on how to deal with FRE, and take action accordingly.
- To ensure that the FRE agenda does not manipulate public opinion, local authorities should **develop an active communication strategy addressing a wider audience** (both online and offline), to raise awareness on why they are stepping in and what is at stake — this includes exposing the FRE agenda and its intentions. It is important to use accessible language without resorting to a populist approach.
- Local authorities can pre-empt the FRE strategy of hijacking and manipulating justified grievances (e.g. related to housing and unemployment) **by addressing the root causes of these grievances**. Even if these issues cannot be resolved, initiating dialogue on these matters can break the monopoly FRE may gain on these key concerns.

([17]) Europe and nationalism: a country-by-country-guide. (2018, September 10). *BBC News*. Retrieved from https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006
([18]) Pellikaan, H., de Lange, S. L., & van der Meer, T. W. (2018). The centre does not hold: Coalition politics and party system change in the Netherlands, 2002-12. *Government and Opposition*, *53*(2), 231-255. Retrieved from https://www.cambridge.org/core/journals/government-and-opposition/article/centre-does-not-hold-coalition-politics-and-party-system-change-in-the-netherlands-200212/7ACFCBF820AC9839B6C8BEEF42953210
Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe.* Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from https://www.google.co.uk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwi8_MaV4czgAhXKyKQKHWhrB8cQFjABegQICBAC&url=http%3A%2F%2Fwww.pacedifesa.org%2Fpublic%2Fdocuments%2FCas%2520Mudde%2520Populist%2520Radical%2520Right%2520Parties%2520in%2520Europe%2520%25202007.pdf&usg=AOvVaw375xkmIR68b9y0qEYDaGMU
([19]) Goodwin, M.J. (2011). *New British Fascism, Rise of the British National Party*. New York: Routledge (pp. 29-30, pp. 323-325). Retrieved from https://www.taylorfrancis.com/books/9781136665912
Norris, P. (2005). *Radical right: voters and parties in the electoral market*. Cambridge: Cambridge University Press (p. 4). Retrieved from https://www.cambridge.org/core/books/radical-right/BAF243A4A4761F35954CD075EE5C8876

- It is also crucial that FRE-related **criminal violations be qualified** as hate crimes or ideologically driven violence. They should not be downplayed as 'incidents' or 'provocative behaviour'. Even though the police might lack capacity, it is vital to step up efforts to solve these cases. Victims of hate crime **must receive support**, so as to prevent recruitment from other extremist groups. Probation services must seek opportunities to **bring hate crime perpetrators into contact with minorities**, in order to prevent and/or reverse the processes of dehumanisation, marginalisation and discrimination.
- Local authorities might well benefit from partners who can support them in **online monitoring** — after all, the online presence of FRE often outweighs its offline presence. A great deal of information can be gathered from open sources.
- To avert the formation of divisive and polarising environments that foster violent radicalisation, it is important to tackle the social disconnection many citizens feel in modern times. There is a need for informed, open debate with government about the rights and obligations of being a citizen. The **concepts of participation** can be used to stimulate citizens to participate in local decision-making, while the **creation of spaces** that are free of charge (e.g. a free library) can encourage them to meet and socialise.
- Empowering young people with the **skills needed to identify fake news** might be more effective than creating a counternarrative to the extremist narrative.